

В.Г. Виткалов, А.І. Мартиненко, інші організатори культури і мистецтва Рівненщини, творчі портрети яких представлені на сторінках дослідження, в якості професіоналів своєї справи є прикладом для сучасних керівників і організаторів галузі.

Новаторський потенціал регіонального розвитку культурно-освітньої сфери автор монографії розглядає з позиції вдосконалення професійної підготовки фахівців за спеціальностями, які необхідні, виходячи з потреб сучасного суспільства. Їхня підготовка повинна здійснюватися з використанням новітніх методик та інформаційно-аналітичного забезпечення, виключно у спеціалізованих вищих навчальних закладах (вишах і коледжах) та в державній системі перепідготовки кадрів і підвищення кваліфікації працівників культурно-освітніх установ. Проте, позитивний ефект можливий лише при умові тісної співпраці навчального закладу з об'єктами практичної діяльності на місцях, особливо в сфері організації дозвілля населення.

Без професійного керівництва це неможливо. Виходячи з цього, С.В. Виткалов робить висновок, що “професійне керівництво” – “це твереза оцінка попереднього досвіду управління чи будь-якої іншої організації діяльності і вміння робити логічні, може й не зовсім втішні для себе, висновки з колись ухвалених власних рішень. Гарантом чи підтвердженням необхідності цих змін може виступати понад 20-річний досвід організаційно-культурної діяльності сфери культури за роки державної незалежності України”.

Завершує монографію розділ “Культурно-мистецькі процеси в регіоні як відображення загальних тенденцій розвитку культури України”, у якому всебічно аналізується сучасна культурна практика держави у регіональних вимірах: її проблеми і тенденції функціонування.

Спираючись на результати дослідження, його автор вважає, що провідна роль у стимулюванні культурно-мистецької діяльності в окремому регіоні України належить дієздатній тріаді: органам місцевого самоврядування і державного управління галузю, місцевій громадськості, національна ментальність якої сформувалась за роки незалежності і безпосередньо працівникам культури і мистецтва, професіоналізм і творча наснага яких повинні відповідати сучасним духовним потребам громадян.

Проблематика монографії є дуже розлогою і багатоманітною, охоплює непрості питання сучасного розвитку української культури на державному і регіональному рівні, виходить на сутність керівника в галузі культури і мистецтва, всебічно і професійно розглядає місце особистості в культурі і мистецтві (художника, артиста, працівника клубної установи, бібліотекаря, музейника, майстра народної творчості тощо) як запоруку всебічного задоволення художньо-творчих потреб різних верств населення краю.

Не уникаючи відповідей на складні проблеми духовності, дослідник монографії, тим не менше, дає свої наукові і виважені з точки зору наукової парадигми пропозиції.

На нашу думку, С.В. Виткалов через роль фахівця здійснив надзвичайно глибокий і пізнавальний аналіз як державної політики в галузі культури, так і ставлення до неї в окремому регіоні (у нашому випадку – в

Рівненській області), яке вимагало певної конкретизації, доповнення і вдосконалення у відповідності до історичних і культурних традицій, творчих, економічних і кадрових можливостей.

Не вдаючись до детальнішого аналізу, можна констатувати, що науковий рівень і актуальність монографії С.В. Виткалова не викликають жодного сумніву; вона заслуговує на те, щоб з нею ознайомились не тільки культурологи, а й наукова громадськість і фахове середовище. На сьогоднішній день вона є найбільш повною, виваженою і документально обґрунтованою репрезентацією складної проблеми загальнодержавного і регіонального розвитку культури і мистецтва в Україні.

Nikolchenko Y.M., associate professor, Department of cultural and informational activities, Mariupol State University (Ukraine, Mariupol), nikolchenko46@mail.ru

Review of the monograph: Vitkalov S.V. Cultural Ukraine in the regional dimension: artists, art groups and organizers of the cultural and artistic life of the region: Monograph / Sergey Vitkalov. – Rovno: Dyatlik M, 2014. – 362 s., il.

Никольченко Ю.М., доцент кафедри культурології та інформаційної діяльності, Маріупольський державний університет (Україна, Маріуполь), nikolchenko46@mail.ru

Рецензия на монографию: Виткалов С.В. Культурно-художественная Украина в региональных измерениях: художники, художественные коллективы и организаторы культурно-художественной жизни края: Монография / Сергей Виткалов. – Ровно: Дятлик М., 2014. – 362 с., ил.

* * *

Римаренко С.Ю., доктор політичних наук, провідний науковий співробітник, Інститут політичних і етнонаціональних досліджень ім. І.Ф. Кураса НАН України (Україна, Київ), gileya.org.ua@gmail.com

ПОТЕНЦІАЛ ПОЛІТИЧНОЇ СУБ'ЄКТНОСТІ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ В СУЧАСНІЙ СИСТЕМІ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН. (рецензія на монографію: Гнатюк М.М.– Житомир: “Рута”, 2013. – 316 с.)

Дослідження феномену європейської інтеграції утвердилось в Україні як повноцінний науковий напрям. Наявні ґрунтовні дослідження багатьох сфер інтеграційного процесу в Європі з точки зору соціології, політології, права, економіки. Однак більшість літератури зосереджується на описі та аналізі інститутів та процесів, які мають місце в Європейському Союзі. Рецензована монографія є однією із небагатьох наукових праць, які досліджують природу політичної поведінки ЄС, розглядаючи його як цілісного і окремого політичного актора. Тому перевага цієї праці полягає як раз у намаганні створити концептуальне підґрунтя розгляду міжнародної діяльності ЄС та його ролі в світовій політиці. Варто відмітити, що важливість роботи обумовлюється також тим, що втрачуються наслідки останнього реформування, коли відбувається кристалізація ЄС як окремого актора міжнародних відносин та окреслюються перспективи його розвитку на основі змін запроваджених Лісабонською угодою.

Ще зовсім недавно, у часи геополітичного змагання і домінування великих держав, в політологічній науці не існувало жодного розходження в розумінні держави як основного актора, що здатний представляти народ і реалізовувати зовнішню політику. Взаємодія на

міжнародній арені розглядалась як така, що суттєво відрізняється від політики в середині держав. Часи змінюються і однією із цих змін стало виникнення Європейського Союзу і формування в нього спроможності реалізовувати зовнішньополітичні цілі. Особливо це стосується становлення поряд із економічною складовою виключно політичних функцій, які свідчать про формування важливого геополітичного актора.

Європейський Союз є результатом інтеграційного процесу, що розпочався після Другої світової війни в Західній Європі і який в наш час суттєво змінює політичний ландшафт всього регіону. Як унікальне політичне утворення, що намагається створити тісний економічний і політичний конгломерат, ЄС не має аналогів у світі. Україна, яка географічно знаходиться в центрі Європи, також не стоїть осторонь цього процесу та активно взаємодіє із європейськими країнами, вибудовуючи систему взаємовідносин, яка б сприяла реалізації її національних інтересів та відкривала перспективу спочатку асоційованого, а потім і повноцінного членства.

Монографія доцента Національного університету “Києво-Могилянська академія”, кандидата політичних наук Миколи Гнатюка привертає увагу до необхідності пошуку нової методології розгляду присутності ЄС в світовій політиці, основою якої міг би стати концепт політичної суб’єктності. Потреба з’ясування параметрів політичної суб’єктності ЄС в сучасній міжнародній системі постає в першу чергу через те, що він володіє лише деякими характеристиками традиційних міжнародних акторів. Як наслідок, для нього характерна особлива модель міжнародної поведінки і участі у політичних процесах. Унікальність політичної природи ЄС, який не є ані звичайною міжнародною організацією, ані державою в традиційному розумінні, якраз потребує підходу базованого не на традиційному державоцентричному трактуванні міжнародної взаємодії.

Саме тому дослідження феномену політичної суб’єктності ЄС має значну актуальність як з академічної, так і з практичної точки зору. В теоретичному плані проведене дослідження прагне подолати розрив, який виник в науковій літературі стосовно аналізу природи міжнародних акторів та характеристик їх поведінки, адаптуючи підходи аналізу зовнішньої політики для пояснення нового типу міжнародної поведінки, що продукує ЄС. В емпіричному плані дослідження аналізує особливості зовнішньополітичної поведінки ЄС та параметри його сили, використовуючи широку джерельну базу.

Можливо чи не найсильнішою частиною монографії є аналіз теоретичного дискурсу стосовно політичної природи ЄС і його місії в сучасній системі міжнародних відносин. Зокрема, досить детально розглядається еволюція концептуальних поглядів на формування міжнародного виміру європейського інтеграційного утворення, простежується зміна форм міжнародної взаємодії в контексті інтеграційного процесу та з’ясовується роль інтеграційного утворення в зміні традиційної моделі відносин між європейськими державами. Автор відкидає дихотомію “державо-міжнародна організація” в класифікації ЄС як

міжнародного актора та аргументовано доводить, що він знаходиться на перетині міжнародної і внутрішньої політичних систем.

У дослідженні стверджується, що міжнародна діяльність ЄС не будується за державним зразком, а ЄС не демонструє тенденції до федералізації чи формування конфедерації. Розвиток компетенцій ЄС і одночасна комунітаризація сфери “великої” політики призвели до перетворення ЄС в політичну одиницю, що побудована за наднаціональною моделлю. На відміну від держав, які володіють повнотою влади за фактом свого існування, ЄС був створений на основі установчої угоди між державами-членами та наділений обмеженими зовнішньополітичними компетенціями, які дозволяють йому досягати визначених в установчих угодах цілей. На міжнародній арені ЄС діє поряд із своїми державами-членами, що формує унікальну зовнішньополітичну систему.

Спільна міжнародна діяльність ЄС і його держав-членів призводить до трансформації їх зовнішньополітичних цілей, водночас посилюючи їх міжнародну присутність. Незважаючи на наявні обмеження і неспроможність однаковою мірою діяти у всіх традиційних для держав сферах зовнішньої політики, ЄС постає як автономний актор, який разом із державами-членами є вагомим чинником світової політики. Держави-члени передають частину своїх повноважень на наднаціональний рівень, обмежуючи свої суверенні права в окремих сферах, однак зберігають спроможність діяти в частині “великої” політики, яка розглядається як основа їх суверенітету. Оскільки Євросоюз не є зародком національної держави, така діяльність не призводить до зменшення ролі національних держав, навпаки вони використовують його для посилення своїх міжнародних позицій. У результаті, окрім формування паралельного міжнародного представництва, як зазначає автор, ми маємо справу з становленням своєрідного парадоксу зовнішньополітичної системи ЄС: з одного боку прагнення вести традиційну зовнішню політику, використовуючи потенціал митного і політичного союзу, з іншого – багаторівнева європейська реальність і формування європейського колективного рішення, що за своєю природою покликане стримувати великодержавні амбіції своїх держав-членів.

Частини книги, які стосуються оцінки політичної суб’єктності ЄС з точки зору внутрішньої спроможності і зовнішніх можливостей, пропонують ґрунтовний аналіз інституційно-нормативних основ міжнародної діяльності ЄС в постлісабонський період. Розгляду механізмів формування і реалізації міжнародної діяльності ЄС дає змогу з’ясувати сутнісні характеристики його спроможності як міжнародного актора. Такий аналіз розкриває співвідношення між зовнішньополітичною діяльністю ЄС і держав-членів, показує істотність розподілу сфер “малої” і “великої” політики та демонструє ключові відмінності ЄС як міжнародного актора від традиційних учасників міжнародних відносин.

Автор також аргументовано і виважено розкриває змістовні характеристики становлення різних напрямків міжнародної діяльності ЄС та окреслює особливості його зовнішньополітичної моделі. Особлива політична

природа ЄС загалом та його зовнішньополітичної системи зокрема зумовлюють унікальність механізмів міжнародної взаємодії. Після набуття чинності Лісабонської угоди відбулось усталення рис ЄС як єдиного міжнародного актора включно з конфігурацією його зовнішньополітичних інструментів, формуванням міжнародної ролі та складових сили в міжнародних відносинах. Зазначені параметри формують основу його визнання та прийнятності в міжнародній системі.

Загалом М.Гнатюк здійснив достатньо зважене розкриття і аналіз міжнародної суб'єктності ЄС в сучасній системі міжнародних відносин, що дозволяє подолати традиційне державоцентричне трактування міжнародної діяльності ЄС. Можливо слабкою стороною монографії є те, що вона формує досить широку дослідницьку перспективу, однак подальший розгляд окремих напрямків міжнародної діяльності ЄС здатне розширити запропоноване концептуальне розуміння його міжнародного впливу.

Рецензована монографія, безсумнівно, збагатить розуміння інтеграційного процесу, а також політичної взаємодії на міжнародній арені та буде корисною для дослідників і студентів, які цікавляться політичними питаннями європейської інтеграції, міжнародних відносин і зовнішньої політики.

Rymarenko S.Y., doctor of political sciences, senior researcher, Institute of Political and Ethnic Studies I.F. Kuras NAS of Ukraine (Ukraine, Kyiv), gileya.org.ua@gmail.com

Review of the monograph: Hnatiuk N.N. Potential EU political subjectivity in the modern system of international relations. – Zhitomir: "Ruta", 2013. – 316 p.

Римаренко С.Ю., доктор политических наук, ведущий научный сотрудник, Институт политических и этнонациональных исследований им. И.Ф. Кураса НАН Украины (Украина, Киев), gileya.org.ua@gmail.com

Рецензия на монографию: Гнатюк Н.Н. Потенциал политической субъектности ЕС в современной системе международных отношений. – Житомир: "Рута", 2013. – 316 с.

* * *

Робак І.Ю.

доктор історичних наук, професор, завідувач кафедри суспільних наук, Харківський національний медичний університет (Україна, Харків), gileya.org.ua@gmail.com

РОЗВИТОК СОЦІАЛЬНО–ВИРОБНИЧОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ ДОНБАСУ У 20–Х РР. XX СТ.

(РЕЦЕНЗІЯ НА МОНОГРАФІЮ: БАРАБАШ Ю.В. – ЛУГАНСЬК: Ноулджд, 2014. – 346 с.)

Сучасні події в Донбасі базуються на протестних настроях значної частини його населення. А вони не в останню чергу вирости та зміцнились внаслідок незадовільного стану соціально–виробничої інфраструктури регіону. Створювалася ж ця інфраструктура, починаючи з 20–х років минулого століття, і багато її елементів були закладені саме тоді. В сучасних умовах ці складові соціально–виробничої сфери (зокрема охорона здоров'я, технічна освіта, транспорт, енергетика тощо) виявились нездатними для ефективного реформування і посилили невдоволення людей.

Подолання кризових явищ у Донбасі передбачає глибоке розуміння сучасних проблем його

інфраструктури. А таке розуміння неможливе без вивчення історичного досвіду. Тому тема монографії Ю.В. Барабаш наразі вбачається нам гостро актуальною. І самій дослідниці вдалося надати актуального звучання темі вивчення інфраструктури у соціально–виробничому вимірі, враховуючи регіональну специфіку.

Відразу наголосимо, що задум авторки комплексно дослідити розвиток основних елементів соціально–виробничої інфраструктури в Донбасі у 1920–х рр. успішно реалізовано.

У цілому зміст монографії характеризується інформативністю і новизною. Рецензована праця складається зі вступу, п'яти розділів, висновків, списку використаних джерел і літератури. Архітектура монографії чітка й логічна.

У вступній частині дослідниця розкриває актуальність теми, її наукову новизну, визначає мету (чітко окреслюючи наукові завдання), об'єкт і предмет своєї праці, її хронологічні та територіальні межі, а також принципи й методи дослідження. Тема дозволила широко запровадити міждисциплінарний підхід, органічно поєднати методи соціальної історії, економічної історії, історії повсякдення і регіонознавства.

Перший розділ роботи репрезентує джерельну базу та історіографію. Монографія написана на основі використання значного масиву джерел і літератури. Природно, що значну частину джерел становлять місцеві. Численні з них уперше уведено до наукового обігу. Дослідницею проаналізовано історіографічний доробок з даної проблеми, що дозволило охарактеризувати загальний стан її наукової розробленості.

У другому розділі йдеться про продовольче і товарне постачання та надання фінансово–кредитних послуг населенню Донбасу. Аргументовано розкрито сутність продовольчої проблеми в регіоні та причини, що її породили й поглиблювали. Авторкою підкреслено, що колосальним прорахунком того часу була вимушеність Донбасу постачати продовольство в Поволжя, тоді як сам регіон пухнув з голоду. Аналізуються як об'єктивні, так і суб'єктивні чинники проблеми. Звертаючись до зображення аспектів харчування, зазначено, що досвід формування системи громадського харчування відзначився як позитивними кроками влади (вперше в Донбасі було налагоджене безперебійне дешеве харчування робітників), так і негативними аспектами (завищені ціни на обіди, антисанітарія закладів, скудний асортимент та ін.). Сьогодні така система з усіма її напрацюваннями та вадами практично зруйнована і замінена низкою "фастфудів".

Вигідно вирізняє монографію аналіз особливостей розвитку фінансово–кредитної системи й торгівлі. Вперше на рівні монографічного дослідження показані процес відкриття банківських установ і кредитна політика в Донбасі, а також діяльність торговельних установ, зокрема й цінова політика.

Надзвичайно важлива інформація міститься у третьому розділі, присвяченому аналізу надання споживчих послуг населенню, де звернено увагу на проблеми з будівництва житлового фонду, зміни у комунально–побутовій сфері та становлення і розвиток місцевого транспорту й зв'язку. Вперше авторка здійснює аналіз